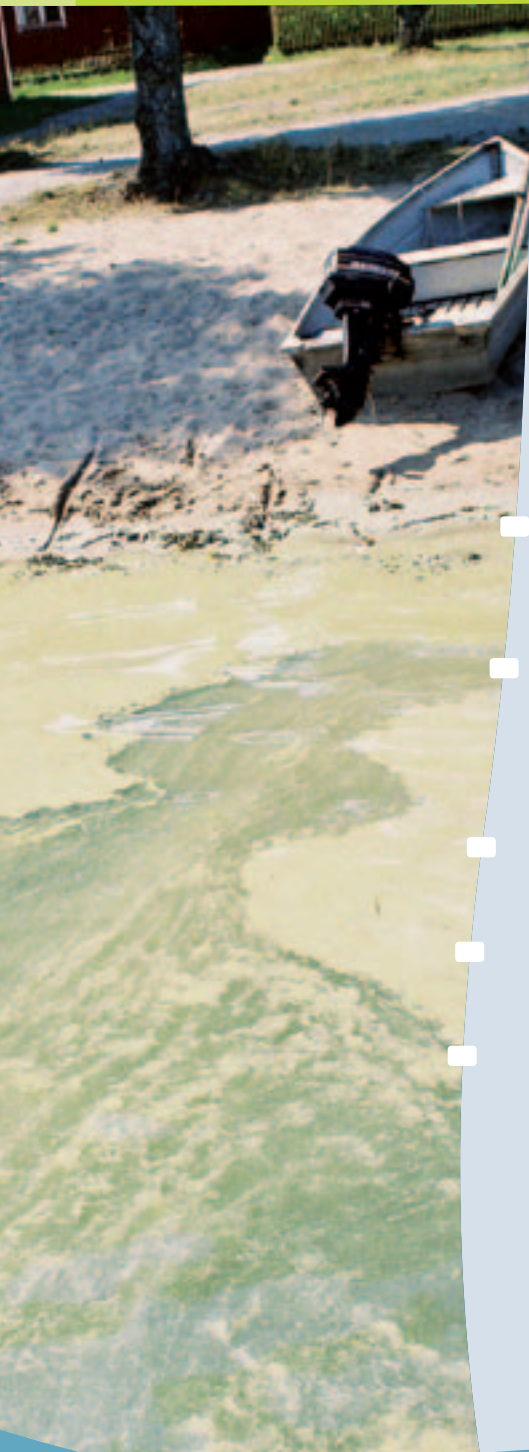

A vízügyi keretirányelv

HU

víz

Az Európai Unió vízügyi keretirányelve

Az Európai Unió 2000-ben nagy horderejű lépést tett, amikor elfogadta a vízügyi keretirányelvet. Az irányelv új megközelítést vezet be a vízgazdálkodásban és a víz védelmében, amely nem az ország- vagy a politikai határokon, hanem a természetes földrajzi és víztani közegeken, a vízgyűjtőkön alapul. Előírja a különböző uniós szakpolitikák összehangolását, és pontos menetrendet határoz meg a fellépésre, amelynek értelmében 2015-re Európa minden vízének jó állapotba kell kerülnie.

- A víz életető elem. Alapvető fontosságú erőforrás az emberiség számára, a gazdasági növekedés és a gyarapodás előmozdítója és fenntartó ereje. Kulcsszerepet játszik a természeti ökoszisztémák működésében és az éghajlat szabályozásában is.

- Európa vízkészletére nagy terhelés nehezedik. Friss adatok szerint a felszíni vizek 20%-át komolyan veszélyezteti a szennyezés; az Európai városok 60%-a túlzottan igénybe veszi felszín alatti vízkészletét, és a természetes vizes területek 50%-a veszélyeztetett. A víz iránti igény egyre nő.

- Az európaiak háromnegyede felszín alatti – a Föld mélyébe zárt – vizekből kap ellátást.

- Az uniós népesség csaknem fele vízhiányos országban él, ahol a vizet túl nagy arányban vonják el az édesvízi ökoszisztémákból.

- A vízügyi keretirányelv végrehajtásának kulcselemei a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek. A tervek széles körű nyilvános egyeztetést követően készülnek el, és hat évig maradnak érvényben.

víz

EURÓPAI
BIZOTTSÁG

környezet

1. megállapítás: Európa vízkészletére nagy terhelés nehezedik.

Vízre mindenkinek szüksége van – és nem csak a szomja oltásához. Sokféleképpen kötődünk folyóinkhoz, tavainkhoz, part menti és tengeri, valamint felszín alatti vizeinkhez. A mezőgazdaság, a kereskedelmi célú halászat, az energiatermelés, a gyártás, a közlekedés és az idegenforgalom keretében a társadalom vízre használja a gazdasági növekedés és a gyarapodás előmozdításához és fenntartásához. A víz a szabadidős tevékenységekhez is elválaszthatatlanul hozzátartozik, és kulcsszerepet játszik a természetes tájak szépségében.

A víz elengedhetetlen a természeti ökoszisztémák működéséhez és az éghajlat szabályozásához. Az éghajlatváltozás azonban különösen érzékenyen érinti a vízellátás alakulását. A tudósok arra hívják fel a figyelmet, hogy a következő évtizedekben megnő az aszályok és az árvizek veszélye. Mindenhol növekszik a víz iránti igény – a háztartásokban, az iparban, a mezőgazdaságban és az öntözésben, a szabadidős tevékenységekben és az idegenforgalomban –, ami fokozott terhelést jelent a vízkészletekre.

Ugyanakkor a vízminőséget a szennyezés és a vízfolyások fizikai megváltoztatása (például gátak révén) is veszélyezteti. A károkozásból a háztartások, az ipar és a mezőgazdaság, a településfejlesztés, az árvizek elleni védekezés, az energiatermelés, a műtrágyák és növényvédők szerek használata, a hajózás, mindenféle szabadidős tevékenység, a szennyvízkibocsátás, a part menti védekezés, az édesvízi halászat, a bányászat és az erdőgazdálkodás egyaránt kiveszi a részét.

Bár az emberiség régen felismerte a víztől való függőségét, az európaiak manapság egyre inkább tudatában vannak annak is, hogy a készletek végesek, és hogy ennek megfelelően kell ezeket értékelniük. A vízzel gazdálkodni kell; a vizeket meg kell védeni. A víz nem csupán fogyasztási cikk, hanem értékes természeti kincs, amely egyaránt létfontosságú a jelen és a jövő nemzedékei számára. Víz nélkül nincs élet.

2. megállapítás: Uniós szintű fellépés szükséges, mivel a vízgyűjtők és a szennyezés nincsenek tekintettel az országhatárookra. A vízgyűjtőkre támaszkodó megközelítés a vízgazdálkodás legjobb módja.

A folyók nem állnak meg az országhatároknál – különböző országokon haladnak át, mielőtt elérik a tengert. Az Európai Unió valamennyi tagállamának – a Ciprushoz és Máltához hasonló szigetországokon kívül – vannak szomszédos országokkal közös vizei. A vízgyűjtő terület magában foglalja a kis mellékvizek forrásaitól kezdve a torkolatig tartó teljes folyórendszert, beleértve annak felszín alatti vizeit. Az EU és a tagállamok 110 vízgyűjtő kerületre osztották a vízgyűjtőket és a part menti területeket; ezek közül 40 határokon átívelő, nemzetközi kerület, amely az EU körülbelül 60%-ára terjed ki.

A vízminőség javítására tett elszigetelt intézkedések nem járhatnak sikerrel, ha nem veszik figyelembe a felsőbb és alsóbb szakaszokra gyakorolt hatásokat. Az egységes vízgyűjtő-gazdálkodás átfogó megközelítést alkalmaz, amelynek keretében a teljes víztest, annak forrása, mellékvizei és torkolatának védelme az összes érdekelt fél bevonásával megvalósított, összehangolt döntéshozatali stratégia révén valósul meg. A vízgyűjtő területekre támaszkodó megközelítés

a vízgazdálkodás legjobb módja. A vízügyi keretirányelv ezért ezt a szemléletet alkalmazza.

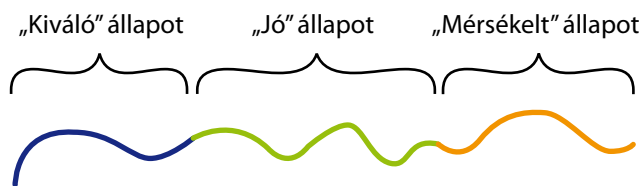
A tagállamoknak **vízgyűjtő-gazdálkodási terveket** kellett összeállítaniuk a 110 vízgyűjtő kerület megóvására. A lakosság részvétele alapelvek, ezért az európai polgárok jelentős szerepet játszanak a vízügyi keretirányelv intézkedéseinek megtervezésében és végrehajtásában.

3. megállapítás: Az emberi egészség, a vízellátás, a természetes élővilág és a biológiai sokféleség megóvása érdekében a vizeknek jó ökológiai és kémiai állapotba kell kerülniük.

Az **ökológiai állapot** meghatározásának részét képezi a vízi növényvilág és a halállomány gazdagsága, a tápanyagviszonyok, a sótartalom, a hőmérséklet és a kémiai anyagok okozta szennyezettség vizsgálata. A morfológiai jellemzőket, mint például a mennyiséget, a víz áramlási jellemzőit, a vízmélységet és a meder szerkezetét szintén figyelembe veszik.

A vízügyi keretirányelv szerint a **vizek** ökológiai állapotuk alapján öt kategóriába sorolhatók: kiváló, jó, mérsékelt, gyenge, rossz. A „kiváló” állapot azt jelenti, hogy **nincs** vagy **nagyon csekély** az emberi eredetű behatás. A „jó” állapot azt jelenti, hogy az állapot ettől csekély mértékben eltér, a „mérsékelt” állapot mérsékelt eltérésre utal, és így tovább.

Az EU-ban több mint 100 000 felszíni víztest található: ezek 80%-a folyó, 15%-a tó, 5%-a parti tengervíz vagy átmeneti víz. Egyazon folyónak több különféle vízteste is lehet, hiszen a víz állapota változhat. Az alábbi ábrán elemzett folyó vize a forrásánál kiváló minőségű, majd az alsóbb szakaszokon fokozatosan egyre szennyezettebbé válik.

A jó **kémiai állapot** meghatározása érdekében környezetminőségi szabványokat alkottak 33 új és nyolc korábban már szabályozott, Uniós-szerte komoly aggodalomra okot adó szennyező anyag tekintetében. A vízügyi keretirányelvet egyéb uniós rendelkezések is kiegészítik, így például a vegyi anyagokról szóló REACH rendelet és az ipari létesítmények által okozott környezetszennyezés integrált megelőzéséről és csökkentéséről (IPPC) szóló irányelv.

A **felszín alatti** vizekre vonatkozó szabályok némileg eltérőek; célkitűzésük a jó kémiai és mennyiségi állapot elérése. A tagállamoknak geológiai adatok segítségével azonosítaniuk kell a felszín alatti víznek a víztartó rétegeken belül lehatárolható részeit; ezenkívül az uniós jog az éves utánpótlódás arányában korlátozza a kitermelhető mennyiséget. A felszín alatti vizekbe nem kerülhet szennyeződés – mindenfajta szennyezést fel kell ismerni és meg kell akadályozni.

4. megállapítás: Az emberek részvétele elengedhetetlen.

A vízügyi keretirányelv értelmében a tagállamoknak széles körű egyeztetést kellett folytatniuk a lakossággal és az érdekelt felekkel először a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben szerepeltetendő problémák, majd a megoldások meghatározására. Ez átfogó egyeztetési folyamatot tett szükségessé, amelyet 2006 végéig meg kellett kezdeni, és amelynek keretében 2007-ben jelentős vízgazdálkodási kérdésekről kellett egyeztetni, majd 2008-ban legalább hat hónapos, széles körű konzultációt kellett folytatni a vízgyűjtő-gazdálkodási tervek tervezeteiről.

A lakosság támogatása és részvétele előfeltétele a vizek megóvásának és mind a problémák, mind a megoldásukra legmegfelelőbb intézkedések meghatározásának, beleértve ezek költségeit. A lakosság támogatása nélkül a hatósági intézkedések nem lehetnek sikeresek. Az európai polgárok kulcsszerepet játszanak a keretirányelv végrehajtásában, és segítségükkel a kormányok egyensúlyt találhatnak a figyelembe veendő társadalmi, környezetvédelmi és gazdasági kérdések között.

5. megállapítás: Már látható némi előrelépés, de még sok a tennivaló.

Az irányelv végrehajtása hatéves ciklusokban történik; az első ciklus a 2009 és 2015 közötti időszakot öleli fel. Az irányelv hatálybalépését követően a tagállamoknak földrajzilag meg kellett határozniuk vízgyűjtő kerületeiket, és ki kellett jelölniük vízgazdálkodásért felelős hatóságukat (2003-ban). A következő feladat közös gazdasági és környezeti elemzés lefolytatása volt (2004-ben), amelynek során meg kellett határozni azokat a víztesteket, amelyeknél fennáll a veszélye, hogy nem teljesül a 2015-re kitűzött cél. 2006-ra az országoknak vízmegfigyelő (monitoring) hálózatokat kellett létrehozniuk.

A Bizottság az irányelv végrehajtásának minden egyes lépését ellenőrzi. 2007-ben a keretirányelv végrehajtásáról szóló első jelentésében első alkalommal értékelte az előrehaladást. 2009-ben a második jelentés a megfigyelő hálózatok létrehozására tett erőfeszítéseket értékelte.

2009-ben lejárt az a határidő is, ameddig a tagállamoknak össze kellett állítaniuk vízgyűjtő-gazdálkodási terveiket és az irányelv célkitűzéseinek megvalósítására bevezetendő intézkedési programjaikat. 2015-re minden európai víztestnek el kell érnie a „jó ökológiai és kémiai állapotot”. Ez nemcsak a kémiai szennyező anyagok alacsony szintjét jelenti, hanem az egészséges vízi ökoszisztémák fenntartását is.

A Bizottság 2012-re készíti el az irányelv végrehajtásáról szóló harmadik jelentését, amelynek részét fogja képezni az előrehaladás és az uniós vizek állapotának áttekintése, valamint a vízgyűjtő-gazdálkodási terveknek a tökéletesítésre vonatkozó javaslatokkal kiegészített értékelése.

6. megállapítás: A vízgazdálkodás számos szakpolitikához kapcsolódik: a fenntartható vízhasználat záloga az összehangolt fellépés.

A víz számos emberi tevékenységben jut szerephez, így az ezeket szabályozó szakpolitikáknak is részét képezi. Például:

- A víz nélkülözhetetlen a mezőgazdaság, a növénytermesztés és az állattenyésztés számára. 1985 óta Dél-Európában 20%-kal nőtt az öntözött földterületek aránya. A mezőgazdaság a legnagyobb vízfogyasztó.

Esettanulmány: a Duna

A Duna vízgyűjtő kerülete a legnagyobb az EU-ban, és például szolgálhat arra, mennyire változatos vizek találhatóak egyazon vízgyűjtőben. Részét képezik a Kárpátokban és az Alpokban eredő hegyvidéki vízfolyások, a felszín alatti víztestek, egy hatalmas deltatorkolat és a fekete-tengeri parti tengervizek. E kulcsfontosságú vízi út vonatkozásában a nemzetközi együttműködés hosszú múltra tekint vissza. Az első, szabad hajózást lehetővé tevő szerződést 1856-ban kötötték, majd 1994-ben 14 ország és az EU részvételével aláírták a Duna védelmére és fenntartható használatára vonatkozó együttműködésről szóló egyezményt (ICPDR).

A vízügyi keretirányelv adja az EU vízzel kapcsolatos politikájának keretét, amelyet a víz felhasználásának konkrét területeit szabályozó jogszabályok egészítenek ki:

- **A felszín alatti vizek védelméről szóló irányelv** (2006)
- **A környezetminőségi előírásokról szóló irányelv** (2008)
- Az ökológiai állapotról **szóló két bizottsági határozattal** (2005 és 2008) interkalibrációs eljárás keretében csaknem 1500 helyet magában foglaló nyilvántartást hoztak létre a különböző országok előírásainak összehasonlítása érdekében, majd az eredményeket közzétették.

A korábbi és kapcsolódó jogszabályok közé tartozik:

- **A települési szennyvíz kezeléséről szóló irányelv** (1991)
- **A nitrátszennyezéssel szembeni védelemről szóló irányelv** (1991)
- **A fürdővizek minőségéről szóló új irányelv** (2006)
- **Az emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló irányelv** (1998)

A közelmúltban elfogadott, az integrált vízgazdálkodás alkalmazási körét kibővítő, kapcsolódó jogszabályok:

- **Az árvízveszélyterületek értékeléséről és kezeléséről szóló irányelv** (2007)
- **A tengervédelmi stratégiáról szóló keretirányelv** (2008)

- A vízforrások és a szennyvízelvezető létesítmények hozzáférhetősége befolyásolja a földhasználatról és a fejlesztésről hozott döntéseket.
- Az energiatermelésben hűtési és egyéb célokra használják a vizet. Felhasználás után nagy része visszakerül a vízfolyásokba.
- Az iparban a gyártási folyamatokhoz használnak vizet; ezzel párhuzamosan a gazdaság egyéb ágazatai – például az idegenforgalom – is hatással vannak a vízforrásokra.
- A víz nélkülözhetetlen az egészséges ökoszisztémák számára, amelyek viszont életminőségünket határozzák meg. Nem csupán *ellátási szolgáltatás* – alapvető dolog –, de az éghajlat és az időjárás szabályozásában, valamint bolygónk működésében szerepet játszó *szabályozó szolgáltatásnak* is része. A vizes területek például megszürik a vizet és elnyelik a szennyezést, ami gazdasági szempontból eurómilliárdokat érő szolgáltatás.

A jó vízgazdálkodást ezért be kell építeni valamennyi felsorolt terület szakpolitikájába; ezzel párhuzamosan a vízügyi keretirányelv figyelembe veszi a vízhasználat és -fogyasztás minden válfaját.

7. megállapítás: A környezetben bekövetkező változások – többek között az éghajlatváltozás, az árvizek és szárazságok – kihívást jelentenek a jövőre nézve.

2000 óta új tényezők is megjelentek, többek között a gyorsuló éghajlatváltozás és a gazdasági válság. Az elkövetkező években az éghajlatváltozás Unió-szerte jelentős kihívást fog támasztani a vízgazdálkodással szemben. Valószínű következményei:

- Kevesebb eső és magasabb hőmérsékletek délen, ami fokozott terhelést jelent a szűkös erőforrásokra nézve. A Bizottságnak a vízhiány és az aszály jelentette kihívás kezeléséről szóló, 2007-es közleménye megállapítja, hogy a vízügyi keretirányelv végrehajtása kulcsfontosságú.
- Több eső és fokozottabb árvízveszély északon. Az árvizek az utóbbi időben egyre gyakoribbá válnak: 1990 óta 259 jelentős folyami árvízről adtak jelentést, ebből 165 2000 óta következett be. Az árvízveszélyterületekkel kell kiegészíteniük. A tagállamoknak 2015-ig árvízveszély-kezelési terveket kell életbe léptetniük, amelyeket fel kell készíteniük a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekkel történő, következő ciklusbeli összekapcsolásra (2016–2021).

Ennek fényében a lakosság bevonása kulcsfontosságú lesz mind a vízügyi keretirányelv, mind az árvízveszélyterületek értékeléséről és kezeléséről szóló irányelv célkitűzéseinek megvalósításához. Ugyanakkor az európai polgárok jelentős része nincs tudatában annak, hogy véleményt nyilváníthat a vizek jövőjével kapcsolatban. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy minden erőfeszítés segíti az előrelépést. A vízgyűjtő-gazdálkodási tervek következő ciklusához kapcsolódó és az árvízveszély-kezelési terveknek az előkészítését célzó egyeztetéseket 2012 végéig meg kell kezdeni.

Hasznos információforrások:

Az EU vízzel kapcsolatos szakpolitikáit bemutató és a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekre mutató hivatkozásokat tartalmazó bizottsági honlap:
<http://water.europa.eu/policy>

Vízügyi jegyzetek:
http://ec.europa.eu/environment/water/participation/notes_en.htm

A víz-keretirányelv végrehajtásáról szóló, 2007. és 2009. évi jelentés:
http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/implrep2007/index_en.htm

Térképek és grafikonok:
http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/facts_figures/index_en.htm

Vesse bele magát a vitába! – egyeztetések és helyi vízgyűjtő-gazdálkodási tervek:
<http://water.europa.eu/participate>

Közös végrehajtási stratégia:
http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives/implementation_en.htm

CIRCA:
<http://circa.europa.eu/Public/irc/env/wfd/library?l=&v=&w=&sb=Title>

WISE – európai vízügyi információs rendszer:
<http://water.europa.eu>

Európai Környezetvédelmi Ügynökség – víz:
www.eea.europa.eu/themes/water

